Näkökulmia tehtävien ja kuvien käsittelyyn

Tehtävä 1

Ovatko seuraavat väitteet oikein vai väärin? Perustele.

a) Esitutkinnan aloittaminen vaatii käräjäoikeuden päätöksen.

- Väärin. Poliisi aloittaa esitutkinnan, jos on syytä epäillä, että kyseessä todella on rikos.

b) Esitutkinnassa rikoksesta epäiltyä on kohdeltava kuin hän olisi syytön.

- Oikein. Esitutkinnan on oltava puolueeton ja rikoksesta epäiltyä on kohdeltava syyttömänä.

c) Rikoksesta epäillyn vangitseminen vaatii käräjäoikeuden päätöksen.

- Oikein. Käräjäoikeus päättää epäillyn vangitsemisesta viimeistään neljäntenä päivänä hänen kiinniottamisensa jälkeen. Kun henkilöä on syytä epäillä rikoksesta, hänet voidaan vangita, jos se rikoksen tutkimisen vuoksi on erittäin tärkeää.

d) Rikoksen uhri ei voi tehdä aloitetta rikoksen sovittelusta.

- Väärin. Aloitteen sovittelusta voi tehdä epäilty, uhri, poliisi tai syyttäjä.

e) Syyttäjän tulee nostaa syyte rikoksentekijää vastaan, vaikka rikos olisikin ollut vähäinen.

- Väärin. Syyttäjä voi käyttää harkintavaltaa.

Tehtävä 2

Laadi käsitekartta poliisin suorittamasta esitutkinnasta.

- Käsitekartta voi sisältää ainakin seuraavia aineksia:
  - rikosilmoitus
  - epäily tapahtuneesta rikoksesta
  - kuvaus tapahtumista
  - asianosaiset
  - rikoksen tekoaika ja -paikka
  - rikoksesta aiheutuneet vahingot
  - rikoksella saatu hyöty
  - onko tapauksessa riittävästi aihetta nostaa syyte
  - poliisi kuulustelee asianomistajaa
  - poliisi kuulustelee rikoksesta epäiltyä
  - poliisi kuulustelee todistajia
  - poliisi kuulustelee asiantuntijoita
  - rikoksesta epäillylle on yksilöitävä teko, josta häntä epäillään

    - epäillylle on ilmoitettava hänen muut oikeutensa
    - epäillyn oikeus käyttää valitsemaansa avustajaa ja tulkkia
    - esitutkintapöytäkirja.
- Vinkkinä esitutkintalaki: https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110805
- Vinkkinä poliisin nettisivu: https://www.poliisi.fi/rikokset/rikoksen_esitutkinta

Tehtävä 3

a) Minkälaisia pakkokeinoja poliisi voi käyttää esitutkinnassa?

- tutkimuspaikan eristäminen
- kotietsintä
- televalvonta
- epäillyn kiinniotto
- epäillyn pidättäminen
- epäillyn vangitseminen
- epäillyn matkustuskielto

b) Ovatko poliisin pakkokeinot mielestäsi tarpeellisia tai liian järeitä? Perustele.

- Opiskelijan oma vastaus.

Tehtävä 4

a) Mitä rikosasian sovittelu tarkoittaa?

- Sovittelussa sekä rikoksentekijä että rikoksen uhri tapaavat.
- Tavoite on, että he pääsisivät asiassa sopuun.
- Koulutettu sovittelija välittää sovun haussa. Hänen avullaan koetetaan löytää ratkaisu, joka tyydyttää molempia osapuolia. Tavoite on, että uhri saisi hyvitystä kärsimyksiinsä ja rikoksentekijä miettisi vastuutaan teossa.
- Jos osapuolet pääsevät asioista yksimielisyyteen, sovittelija tekee kirjallisen sopimuksen.

b) Mitkä ovat sovittelun yhteiskunnalliset tavoitteet?

- Sovittelussa rikoksentekijä joutuu kohtaamaan rikoksen uhrin, ja näin hän ehkä paremmin ymmärtää tekonsa merkityksen.
- Jos sovittelussa päästään sovintoon, vältytään oikeudenkäynniltä, mikä tuo kustannussäästöjä valtiolle ja vähentää tuomioistuinten jutturuuhkaa.

Tehtävä 5

Minkälainen on syyttäjän rooli esitutkinnassa?

- Syyttäjän tehtävä on huolehtia siitä, että rikokseen syyllistynyt joutuu rikosvastuuseen.
- Sen vuoksi syyttäjä tekee yhteistyötä poliisin kanssa jo esitutkinnan aikana ja aloittaa silloin syyteharkinnan.
- Syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä määrätä, ettei esitutkintaa toimiteta tai että se lopetetaan, jos syyttäjä joka tapauksessa jättäisi syytteen nostamatta. Tätä kutsutaan esitutkinnan rajoittamiseksi.

Tehtävä 6

Mikä on lakiin perustuvan oikeusavun tarkoitus?

- Jokaisella on oikeus puolustaa itseään tuomioistuimen edessä. Yleensä tämä tehdään asianajajien avulla.
- Oikeusvaltiossa on tiettyjä periaatteita, joiden nojalla suojataan yksilön oikeuksien toteutumista.
- Oikeusavun tarjoaminen on yksi tällainen viranomaistoimi.
- Kansalaisen on hankala olla perillä kaikista laeista ja oikeudellisista kysymyksistä. Siksi tuomioistuimessa jokainen oikeudenkäynnin osapuoli voi käyttää lainoppinutta oikeudenkäyntiavustajaa varallisuudesta riippumatta.

Tehtävä 7

16-vuotias Matti oli viettämässä perjantai-iltaa torilla, joka oli nuorten suosima tapaamispaikka. Illan mittaan alkoi meteli, kun paikalle tuli 18-vuotias Kalle, joka tunnettiin yleisenä riidanhaastajana. Hän vaati Mattia maksamaan 50 euron velkansa, kuten tämä oli edellisellä viikolla luvannut. Kun Matilla ei ollut rahaa, Kalle alkoi mukiloida tätä, potki ja uhkasi hakea jotain kättä pidempää, jos velkaa ei maksettaisi. 15-vuotiaat Jussi, Pekka ja Niina sekä 14-vuotias Siiri menivät seuraamaan yhteenottoa, joka veti puoleensa myös muita nuoria. Humaltuneet Jussi ja Niina alkoivat yllyttää tappelijoita. Siiri heitti hurjasti kiroilevaa Kallea kivellä, minkä seurauksena tämän päästä alkoi vuotaa verta. Poliisin tullessa paikalle väkijoukko hajaantui, mutta Matti, Kalle, Jussi, Pekka, Niina ja Siiri jäivät paikalle. Poliisi kiinnitti ensimmäisenä huomionsa Jussin puolillaan olevaan viinipulloon.

a) Miten asia etenee poliisin saavuttua paikalle?

- Poliisi alkaa selvittää rikospaikan tapahtumia: mikä oli rikoksen tekoaika ja -paikka, ketkä ovat asianosaisia, mikä on kunkin osuus tapahtumissa.
- Poliisi ottaa selvää, mitä vahinkoja pahoinpitelyssä aiheutui.
- Esitutkinnan jälkeen juttu etenee syyttäjälle, joka tutkii, onko aihetta syyteharkintaan. Jos on, juttu siirtyy käräjäoikeuden käsiteltäväksi.
- Poliisi voi määrätä rikesakon yleistä järjestystä ja alkoholilakia rikkoneille nuorille.

b) Minkälaisten oikeudellisten näkökohtien mukaan seuraamukset määräytyvät, jos asia päätyy oikeuteen? (yo-tehtävä, syksy 2014)

- Käräjäoikeudessa arvioidaan tekijöiden syyntakeisuus. Yli 15-vuotiaat ovat rikosoikeudellisessa vastuussa, 14-vuotias Siiri ei ole.
- Mahdollisia rikosnimikkeitä ovat pahoinpitely, törkeä pahoinpitely, rikokseen yllyttäminen ja yleisen järjestyksen rikkominen.
- Ainakin Siirillä ja Kallella on velvollisuus korvata aiheuttamiaan vahinkoja.

- Kallea rangaistaan pahoinpitelystä. Jussi ja Niina voivat saada rangaistuksen rikokseen yllyttämisestä.
- Käräjäoikeus tuomiosta päättäessään pohtii rangaistusta lieventäviä tai koventavia asioita, kuten ikää ja teon tahallisuutta.

Tehtävä 8

Olit lauantai-iltana Rauhanpuistossa huikopalaa nauttimassa, kun lähellä alkoi tappelu, joka loppui vasta poliisin paikalle tuloon. Sinut kutsutaan myöhemmin todistajaksi oikeuteen, mikä hieman hämmentää ja pelottaakin sinua.

Ota selvää, miten sinun on toimittava todistajana ja miten sinua tulee kohdella.

- Todistajana sinun on tultava paikalle oikeuteen ellei sinulla ole hyväksyttävää estettä.
- Todistajana sinun tulee esittää kertomuksesi suullisesti.
- Syyttäjä, asianosaiset ja oikeuden jäsenet voivat esittää sinulle kysymyksiä, joihin sinun tulee vastata.
- Sinun on kerrottava oikeudessa kaikki, mitä tiedät käsiteltävästä asiasta.
- Varaudu siihen, että voit joutua vastaamaan monenlaisiin kysymyksiin, joilla pyritään selvittämään kertomuksesi luotettavuutta.
- Oikeuden puheenjohtajan tehtävänä on valvoa, ettei sinulle esitetä asiattomia kysymyksiä ja että sinua ei kohdella sopimattomasti.
- Hän myös selvittää sinulle tarvittaessa, milloin voit kieltäytyä vastaamasta johonkin kysymykseen.
- Sinun ei todistajana tarvitse paljastaa seikkoja, jotka saattaisivat johtaa syytteen nostamiseen itseäsi tai lähiomaisiasi vastaan. Jos et tästä syystä halua vastata johonkin kysymykseen, sinun pitää selkeästi ilmoittaa siitä oikeudelle. Et siis tässäkään tapauksessa saa valehdella tai muuten puhua totuuden vastaisesti.
- Sinun ei myöskään tarvitse paljastaa liike- tai ammattisalaisuutta, ellei oikeus sinua siihen erikseen velvoita.
- Muista, että todistajan on puhuttava totta. Jos sinun havaitaan poikenneen totuudesta tai salanneen jotakin, joudut itse syytteeseen perättömästä lausumasta. Siitä tuomitaan yleensä vankeusrangaistukseen.

Tehtävä 9

Selvitä, mitä tarkoittavat seuraavat pakkokeinot: kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen, takavarikko, kotietsintä, hukkaamiskielto, vakuustakavarikko ja televalvonta.

- **kiinniottaminen**: jakautuu poliisin kiinniotto-oikeuteen ja yleiseen kiinniotto-oikeuteen; poliisin kiinniotto-oikeus tarkoittaa esimerkiksi sitä, että poliisi ottaa kiinni verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksesta epäillyn tai rikoksesta epäillyn, joka on määrätty pidätettäväksi tai vangittavaksi; yleinen kiinniotto-oikeus tarkoittaa sitä, että yksityinen kansalainen voi tietyin edellytyksin ottaa kiinni rikoksentekijän; poliisi voi pitää epäiltyä henkilöä kiinniotettuna enintään yhden vuorokauden, minkä jälkeen hänet on joko vapautettava tai pidätettävä
- **pidättäminen**: rikoksesta epäilty voidaan pidättää eri syistä, esimerkiksi jos epäillystä rikoksesta voidaan tuomita yli kahden vuoden vankeusrangaistus tai jos epäilty henkilö saattaisi yrittää pakoa tai vaikeuttaa tutkintaa hävittämällä todistusaineistoa; poliisi, virallinen syyttäjä tai tullihallituksen ja rajavartiolaitoksen virkamiehet voivat ottaa rikoksesta epäillyn henkilön säilöön lyhyeksi määräajaksi, enintään vangitsemisvaatimukseen asti, joka on tehtävä tuomioistuimelle viimeistään kolmantena päivänä kiinniottamisesta
- **vangitseminen**: rikoksesta epäilty henkilö voidaan vangita, jos se rikoksen tutkimisen vuoksi on erittäin tärkeää; ja kun hänen tekemäkseen epäillyn rikoksen rangaistus on kaksi vuotta vankeutta tai kun rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja on syytä epäillä, että rikoksesta epäilty lähtee pakoon tai vaikeuttaa asian selvittämistä tai jatkaa rikollista toimintaansa; vangitsemisesta päättää tuomioistuin viimeistään neljäntenä päivänä rikoksesta epäillyn kiinniottamisen jälkeen
- **takavarikko**: jokin esine voidaan takavarikoida, jos sitä voidaan käyttää todisteena rikosasiassa tai se on rikoksella viety joltakulta tai oikeus tuomitsee sen menetetyksi
- **kotietsintä**: saadaan toimittaa rikoksesta epäillyn hallinnassa olevassa paikassa, jos on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta; etsinnän kohteena olevan tilan avaamiseen saadaan tarvittaessa käyttää voimakeinoja
- **hukkaamiskielto**: voidaan turvata maksuvelvollisuuden tai menettämisseuraamuksen täytäntöönpano; omaisuutta voidaan panna hukkaamiskieltoon siltä, jota on syytä epäillä rikoksesta tai siltä, joka voidaan rikoksen johdosta tuomita korvaamaan vahinko tai menettämään valtiolle rahamäärä, jonka maksamista (esimerkiksi sakon) hän pyrkii välttämään kätkemällä tai hävittämällä omaisuuttaan
- **vakuustakavarikko**: voidaan turvata maksuvelvollisuuden tai menettämisseuraamuksen täytäntöönpano; omaisuutta voidaan ottaa vakuustakavarikkoon sellaiselta henkilöltä, jota on syytä epäillä rikoksesta tai joka voidaan rikoksen johdosta tuomita korvaamaan vahinko tai maksamaan hyvitystä taikka menettämään valtiolle rahamäärä, ja on olemassa vaara, että mainittu henkilö pyrkii välttämään sakon, vahingonkorvauksen, hyvityksen tai rahamäärän maksamista kätkemällä tai hävittämällä omaisuuttaan, pakenemalla tai muulla näihin rinnastettavalla tavalla
- **televalvonta**: tunnistamistietoja hankitaan viestistä, joka on lähetetty rikoksesta epäillyn käyttämästä puhelinliittymästä, sähköpostiosoitteesta tai faksilaitteesta tai vastaanotettu edellä mainittuun laitteeseen